

Necropola tumulară de la Vârtopu-Ciuperceni, județul Gorj

Gheorghe Calotoiu¹

muzeulgorjului@gmail.com

Adina-Gabriela Cotorogea²

adinaadina84@yahoo.com

Keywords: *tumular necropolis, funerary rite, incineration, Early Bronze Age, Glina culture.*

Summary: *The necropolis from Vârtopu-Ciuperceni was discovered in the Vârtoapele' point and was studied between 2000 – 2006 by the Gorj County Museum (mostly by the archeologist Gh. Calotoiu). This necropolis is formed by 14 tumuli.*

The funerary rite used in the necropolis above is the cremation (incineration). The rite consists in the placement of the burnt bones, coals and vessels in the antic ground or at the base of some river boulders. In some cases, the big boulders represented the original grave, in others the ceramic fragments were encircled by a stone ring. The burning took place outside the necropolis. The tumular necropolis from Vârtopu Ciuperceni (Gorj County) belongs to the Early Bronze Age - Final Glina - Verbita - Ostrovul Corbului (Glina IV), Bela Crkva-Priboi.

Situată în satul Vârtopu, comuna Ciuperceni, în partea de nord-vest a județului Gorj, necropola tumulară de la Vârtopu-Ciuperceni³, (fig. 1; fig. 1.1) a fost descoperită în octombrie 1996⁴.

Începând cu anul 2000 și până în 2006, Muzeul Județean Gorj a efectuat cercetări arheologice coordonate de Gheorghe Calotoiu, fapt ce a dus la cercetarea a 14 tumuli.

Cadrul natural

Tumulii de la Ciuperceni sunt amplasați pe un platou situat într-o zonă deluroasă, la 3 km N-E de Dealul Bujorăscu⁵, (fig. 2).

Identificarea celor 14 tumuli (fig. 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13) în această zonă, ne face subliniem importanța geografică a zonei în care aceștia au fost descoperiți. Astfel, putem considera că în amplasarea tumulilor comunitățile din această zonă au preferat formele de relief relativ înalte.

Dimensiunea tumulilor

În privința tumulilor de la Ciuperceni, s-a constatat faptul că aveau o înălțime cuprinsă între 0,35 m și 12 m, o lățime cuprinsă între 3, 80 m și 10,20 m și lungime între 2,20 m și 10 m⁶.

Așadar, tumulii din bronzul timpuriu așezați în zona de nord a Olteniei sunt de dimensiuni mici și medii, puternic aplatizați, având în general o structură asemănătoare.

Faptul că unii tumuli prezintă înălțimi mai mari față de alții ne poate indica faptul că posibil membrii comunității erau înmormântați în funcție de statutul social.

¹ Calotoiu Gheorghe, doctor în arheologie, C.Ș. I, Muzeul „Alexandru Ștefulescu” Tg. Jiu.

² Cotorogea Adina Gabriela, muzeograf, Muzeul „Alexandru Ștefulescu” Tg. Jiu.

³ Calotoiu 2007, p. 9; fig. 1.

⁴ *Idem*, p. 233.

⁵ *Idem* 2003b, p. 5; fig. 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11.

⁶ *Idem* 2007, p. 9-20;

Inventarul funerar

În BT cele mai frecvente piese de „mobilier funerar” sunt vasele, urmate apoi de piese de podoabă, unelte, arme etc.

În cazul necropolei avute în discuție, acesta este în totalitate reprezentat de ceramică, numărul de vase întregi sau întregibile fiind relativ redus, predominând fragmentele.

Tipuri de vase

În ceea ce ne privește, considerăm că denumirea vaselor ceramice descoperite în necropola de la Ciuperceni poate fi făcută în primul rând după forma lor geometrică, care poate fi mai ușor definită, ținându-se cont de dimensiuni și accesorii.

Folosirea criteriilor de genul calității pastei (grosieră, semifină și fină), tehnica de modelare a vaselor (manuală, cu roata), arderea (oxidantă, inoxidantă), nu sunt tocmai potrivite, dat fiind faptul că se referă doar la una din componentele vaselor.

Astfel, în funcție de forma lor geometrică, dimensiunea lor, avem următoarele tipuri: vase identice ca formă, dar de mărimi și capacități diferite, pe care le denumim căni sau cănuțe /cești ori străchini sau castroane, pahare etc.

În cadrul necropolei de la Ciuperceni sunt cunoscute următoarele forme ceramice:

Căni și ceșcuțe funerare

Această categorie este cea mai bine reprezentată în cadrul necropolei de la Ciuperceni, atât cantitativ cât și prin numărul de tumuli în care apare (7 tumuli).

În centrul tumulului II, la adâncimea de - 68 m, s-au descoperit două astfel de vase, de formă bitronconică (fig. 14; 15)⁷.

Cât privește primul vas, avem de a face cu o cană, lucrată dintr-o pastă fină. Are fundul plat, corpul puternic bombat la partea superioară, gâtul tronconic și buza evazată⁸.

Pentru a elimina erorile datorate virgulei, în ceea ce privește dimensiunile vaselor, le vom da în milimetri (mm).

Astfel, cana nr. 1, prezintă următoarele dimensiuni: H - 146 mm; DB – 68 mm; DG – 118 mm.

Cea de-a doua cană, lucrată de această dată dintr-o pastă ce conține nisip granulos⁹, cu fundul plat, corpul ușor rotunjit, buza evazată, are dimensiuni relativ mai mici decât prima: H – 108 mm; DB – 42 mm; DG – 83 mm¹⁰.

În tumulul III, vorbim de o altă cană bitronconică, cu fundul plat și gâtul tronconic. Din buză coboară o toartă lată până la baza gâtului (fig. 16)¹¹.

Dimensiunile piesei: H – 182 mm; DB – 62 mm; DG – 112 mm¹².

În tumulul 9 au ieșit la iveală două căni, este vorba de o căniță ce prezintă pe pântec două proeminențe mici cu un diametru de 55 mm¹³ și o alta fragmentară, cu toarta în bandă, ușor supraînălțată¹⁴.

---

⁷ *Idem* 2003b, p. 7.

⁸ *Idem* 2003a, p. 29.

⁹ *Idem* 2007, p. 11.

¹⁰ *Idem* 2003b, p. 7.

¹¹ *Idem* 2007, p. 12; fig. 14.

¹² *Idem* 2003b, p. 7.

¹³ *Idem* 2006, p. 7.

¹⁴ *Idem* 2007, p. 17.

Cana din tumulul 8, lucrată dintr-o pastă de bună calitate, cu fundul plat, corpul sferic și gâtul tronconic, cu o toartă în bandă care coboară de sub buză până pe umărul acesteia, ce prezintă pe diametrul maxim trei proeminente grupate se aseamănă cu cea din tumulul X, (fig. 17; fig. 17.1.)¹⁵.

Tot în tumulul 8, s-a descoperit baza plată (DB - 52 mm), ce se presupune că aparține unei cești de mici dimensiuni¹⁶.

În tumulul 14 s-a descoperit o căniță din care s-a păstrat doar partea inferioară, (fig. 18)¹⁷.

Străchini

Această categorie este reprezentată printr-o singură piesă descoperită în tumulul 9. Este vorba de o strachină, ce are în compoziție pasta fină, fiind prevăzută cu două toarte care pleacă de sub buză¹⁸.

Vase de formă bitronconică cu torți

Vasele identice ca formă cu toarte oale sau ulcele, etc., iar cele fără toarte sunt borcane.

Trebuie menționat că oalele mari, de tipul celor cunoscute sub denumirea de vase (sau urne) bitronconice, nu au apărut în necropola de la Vârtopu-Ciuperceni. Forma bitronconică este însă reprezentată de câteva vase prevăzute cu una sau două torți.

Acestei categorii îi aparțin toate cele patru vase descoperite în tumulul I.

Primul vas bitronconic, lucrat dintr-o pastă în a cărei compoziție se regăsesc nisipul și pietricelele, are o buză evazată de pe care coboară o toartă lată. Dimensiunile: H - 173 mm; DB - 82 mm; DG - 48 mm, (fig. 19)¹⁹.

Un alt vas bitronconic, cu corpul bombat în zona mediană, buza evazată, ce prezintă o tortiță verticală. Are următoarele dimensiuni: H - 178 mm, DB - 95 mm, DG - 165 mm, (fig. 20)²⁰.

Păstrat în stare fragmentară, avem un alt vas care prezintă pe diametrul maxim o apucătoare în formă de șa. (fig. 21).

Vasul bitronconic descoperit în tumulul II, are fundul plat, corpul rotunjit în zona diametrului maxim, buza evazată sub care pornește până pe umărul vasului o toartă lată. Are următoarele dimensiuni: H - 143 mm, DB - 85 mm, DG - 148 mm, (fig. 22; 22.1)²¹.

Un vas de formă bitronconică de dimensiuni mai mari (H - 165 mm, DB - 125 mm, DG - 123 mm) s-a descoperit în tumulul VIII, la o adâncime de - 45 m. Pe diametrul maxim al acestuia fiind prezentă o toartă tubulară dispusă orizontal²².

Prezența torții tubulare o întâlnim și la unul din vasele descoperite în tumulul IX²³.

Vase bitronconice descoperite într-o stare fragmentară întâlnim și în cazul tumulilor III, IV, V, VI, VII²⁴.

---

¹⁵ *Ibidem*, p. 18; fig. 15.

¹⁶ *Idem* 2004a, p. 6.

¹⁷ *Idem* 2006, p. 9; fig. 16.

¹⁸ *Idem* 2003a, p. 32.

¹⁹ *Idem* 2003b, p. 6; fig. 17.

²⁰ *Idem* 2003a, p. 10; fig. 18; 19.

²¹ *Idem* 2003b, p. 6; fig. 20; 20.1.

²² *Idem* 2007, p. 15.

²³ *Idem* 2004a, p. 7.

²⁴ *Idem* 2007, p. 12 -17.

În tumulul XIV, a fost descoperit un vas tronconic ce prezintă pe diametrul maxim de rotunjime două apucători mici perforate, (fig. 23)²⁵.

În cadrul necropolei s-au descoperit o serie de vase bitronconice aflate într-o stare mai mult sau mai puțin fragmentară, care nu prezintă torți.

Pahare

Această categorie este reprezentată de paharul descoperit în tumulul II. Este vorba de un recipient circular aflat într-o stare fragmentară²⁶.

Castroane

La adâncimea de - 79 m, în tumulul 9 au fost descoperite două castroane cu torți tubulare. Unul dintre acestea are perforații circulare dispuse într-un șir orizontal²⁷.

Caracteristicile ceramicii din necropolă și analogiile ei

Materialul folosit

După calitatea pastei, ceramica descoperită la Vârtopu-Ciuperceni, poate fi împărțită în cele trei categorii: grosieră, semigrosieră și fină.

Vasele confecționate din pastă semigrosieră, au în compoziție o cantitate importantă de impurități, dar de dimensiuni mai mici, cum este exemplul primului vas descoperit din tumulul I, ce are ca degresant nisipul și pietricelele de mici dimensiuni.

Categoriei grosiere în aparțin vasele modelate dintr-o pastă puțin frământată, cu o cantitate mare de impurități în compoziție: nisip granulos (vasul din tumulul 7) și pietricele. Vasele ce-i aparțin ceramicii fine, sunt modelate dintr-un lut ales și frământat cu grijă, fără impurități.

Arderea-culoarea vaselor

Arderea primară

În ceea ce privește vasele confecționate dintr-o ceramică grosieră sau semigrosieră s-a constatat faptul că acestea s-au păstrat în timp într-o stare mai mult fragmentară, spre deosebire de ceramica fină.

Arderea secundară

Pe majoritatea ceramicii descoperite în necropola de la Vârtopu-Ciuperceni s-au constatat urme de ardere secundară, fapt ce-i îngăduie autorului să creadă că acestea au ars la un rug funerar împreună cu osemintele umane²⁸.

Cât privește aspectul legat de locul incinerării vom reveni în cele ce urmează.

Culoarea

Diversele culori sau nuanțe ale pereților vaselor provin, îndeosebi, de la intensitatea arderii, fie ea oxidantă sau inoxidantă, dar în unele cazuri de la tipul de argilă, ingredientii și degresanții incluși în ea.

Ceramica grosieră și semigrosieră descoperită în tumulii de la Ciuperceni are în general nuanțe de brun, cărămiziu și cenușiu. Vasele ce aparțin ceramicii de bună calitate au au o culoare galben-portocalie, dar și cenușie sau neagră.

Decorul ceramicii

Elementele de decor în cazul nostru sunt relativ puține. Vorbim aici de acele proeminente cu rol decorativ, de dimensiuni mici, dispuse pe pânțele vaselor.

---

²⁵ *Idem* 2006, p. 14. fig. 21.

²⁶ *Idem* 2003b, p. 7

²⁷ *Idem* 2004a, p. 7.

²⁸ *Idem* 2007, p. 21.

În ceea ce privește repertoriul de forme și, mai ales, ornamentica ceramicii descoperite în cei 14 tumuli putem spune că acestea își găsesc analogii în diferite zone.

În ce privește vasele cu corpul bombat și gâtul prevăzut cu două torți descoperite în necropola de la Vârtopu-Ciuperceni, autorul cercetărilor găsește analogii la București-Roșu²⁹, în descoperirile lui Aug. Ulanici și G. Trohani din 1975, de la Greci³⁰ și din 1979³¹.

În aria culturii Glina, vasele bitronconice de tip amforă, asemănătoare celor de la Vârtopu-Ciuperceni întâlnim la vasele descoperite în zona Gorjului la Călugăreni-Padeș³², Govora Sat-*Runcuri*³³, în tell-ul gumelnițeano-sălcuțean de la Drăgănești-Olt-Corboaică³⁴.

Cănilor cu corpul globular, gâtul cilindric, buza dreaptă ușor răsfrântă spre exterior, cu toarta în bandă, ce pornește din buza vasului, le sunt găsite analogii la București-Glina, Crivăț, Greci, Căscioarele – Cătăului, Odaia – Turcului, Zlatna³⁵.

Proeminențelor cu rol decorativ, dispuse pe vasele bitronconice, căni sau amforete îi sunt găsite analogii cu vase descoperite la Văcărești, Odaia Turcului, Varlaam.

Cât privește elementele de „ornamentație” întâlnite pe vasele de la Vârtopu – Ciuperceni, cele decorate cu doi butoni, torți tubulare sau în bandă, se întâlnesc asemănări cu descoperirile de la Govora Sat – *Runcuri*³⁶, Cetățuia – Râmnicu-Vâlcea³⁷.

Atât proeminențele cât și butonii în cazul de față au un rol decorativ, ci nu unul practic de manevrare a vasului.

Ornamentul în formă de potcoavă dispus în zona pântecului, întâlnit la vasul descoperit în Tumulul VIII, își găsește asemănare cu vasele descoperite de D. Berciu la Crivăț, Odaia Turcului³⁸, Greci³⁹.

Inventarul ceramic prezintă analogii cu descoperirile arheologice de la Verbița – Dolj și monumentele în ciste de la Cetățenii din Deal, Văleni, Nuceț, Albești⁴⁰.

Cronologia necropolei

Descoperirile arheologice din necropola tumulară de la Vârtopu-Ciuperceni sunt încadrate cronologic în perioada bronzului timpuriu, în etapa Glina final – Verbița-Ostrovlul Corbului (Glina IV), Bela Crkva-Priboi⁴¹.

Ritul și ritualul funerar

Ideologia funerară a unei comunități se reflectă în rituri și ritualuri, respectiv în modurile cum se procedează cu decedații, în funcție de categorie socială, de sex, de vârstă sau de modul cum s-a produs decesul⁴².

---

²⁹ *Ibidem* 2007, p. 20.

³⁰ Ulanici, Trohani 1975, p. 77.

³¹ Ulanici 1979, p. 9-26.

³² Chicideanu, Gherghe 1983, p. 103-107.

³³ Petre-Govora 1986 p. 147-158; 1995, p. 23.

³⁴ Nica *et alii* 1995, p. 9-45, fig. 20/3; 4/1.

³⁵ Calotoiu 2007, p. 22.

³⁶ Tudor 1983, p. 108-111.

³⁷ Roman 1976, p. 26.

³⁸ Tudor 1983, p. 108-111.

³⁹ Ulanici, Trohani 1975, p. 77-100.

⁴⁰ Schuster 1997, p. 126; *Idem* 2005, p. 80.

⁴¹ Calotoiu 2003a, p. 28-47.

⁴² Sîrbu 2003, p. 17.

În cazul tumulilor din necropola de la Vârtopu-Ciuperceni, ritul funerar folosit este unul unitar, anume incinerăția. Acesta a fost pusă în evidență în toți cei 14 tumuli cercetați.

Practicarea înhumației în cazul tumulilor de la Verbița, a incinerăției în cazul de față, conduc către concluzia existenței unei diversități de cutume funerare la începutul epocii bronzului din această zonă.

În lipsa rezultatelor investigațiilor antropologice, nu s-au putut avansa ipoteze privind sexul defuncțiilor.

Ritualul funerar consta în depunerea oaselor calcinate, a cărbunilor și a vaselor de ofrandă pe solul antic sau pe un postament de bolovani de râu.

În cazul primului tumul descoperit întâlnim următoarea situație: mai multe vase bitronconice așezate cu gura în sus, iar cele din margine erau dispuse oblic. În apropierea acestora, pe o suprafață de 0,23 x 0,10 m, s-au găsit oase calcinate, cenușă și cărbuni. au fost descoperite. Deasupra acestora era o manta de pământ⁴³.

În cazul tumulului V întâlnim o altă situație. Aici, la adâncimea de -44 m, s-a sesizat ca variantă de ritual, depunerea resturilor cremate și a inventarului funerar pe un postament din pietre de râu⁴⁴, sub forma unui dreptunghi, cu dimensiunile de 1,95 x 0,58 m⁴⁵.

Acest postament era format dintr-un singur rând de pietre mari dispuse N-S. La capătul de S-V al postamentului au fost puse două vase fragmentare cu gura în sus. În vasul cel mare a fost depus un alt vas mai mic. Lângă aceste vase fragmentare, pe „patul” de bolovani, pe o suprafață de 0,15 x 0,20 m, au fost găsite câteva oase calcinate, cărbuni și cenușă adusă de la rugul funerar.⁴⁶

În tumulul IX, întâlnim o situație mai complexă, dat fiind faptul că acesta este și unul dintre cei mai mari din necropolă. Sub movila de pământ s-au descoperit mai multe vase de forme și dimensiuni diferite. Într-un vas de dimensiuni mari, a ieșit la iveală o căniță, alături de oase calcinate și cărbuni. Aceeași variantă de ritual o întâlnim și în cazul tumulului VIII⁴⁷.

Tumulii X și XI, aveau mantalele de pământ cu pietre mari de râu, care marcau mormântul propriu-zis. În tumulul X, în martorul central E-V, la - 27, m au fost descoperite două vase: o cană cu toarta în bandă ce are pe diametrul maxim trei grupuri a câte trei proeminențe. La 10 cm de această cană a fost descoperit un vas tronconic fragmentar cu buza evazată și baza dreaptă. Lângă aceste vase de ofrandă au fost găsiți câțiva cărbuni și câteva oase de incinerăție aduse de la rugul funerar (ustrinum)⁴⁸.

Cât privește ritualul din tumulul XI, întâlnim morminte cu bolovani mari de râu care se aflau în apropierea oaselor, cărbunelui, vaselor și care marcau mormântul⁴⁹.

Așadar, putem spune că avem de a face cu două tipuri de morminte de incinerăție: de incinerăție în urnă și direct pe sol.

În toți cei 14 tumuli remarcăm faptul că majoritatea ceramicii prezintă urme de ardere secundară, datorate se pare arderii la rugul funerar împreună cu osemintele umane.

Cât despre locul în care se efectua arderea, este cert că acesta era undeva în afara necropolei.

---

⁴³ Calotoiu 2003b, p. 6-7.

⁴⁴ Schuster *et alii* 2005, p. 76.

⁴⁵ Calotoiu 2006, p. 9.

⁴⁶ *Idem* 2007, p. 21.

⁴⁷ *Ibidem* 2007, p. 20.

⁴⁸ *Idem* 2006, p. 7 - 8.

⁴⁹ *Idem* 2007, p. 21.

Bibliografie

- Calotoiu 2000 Gh. Calotoiu, *Tumular necropolies discovered in Gorj County. Résumés des travaux présentés au III-e Colloque International d'Archéologie Funéraire, (15-20 sept. 1997)*. In: *Pratiques funéraires dand l'Europe desc XIII-IV s. av. J.-C., 2000*. Publications de l'Institut de Recherches Eco-Muséologique.
- Calotoiu 2002 Gh. Calotoiu, *Prima epocă a fierului în Nordul Olteniei*, Ed. Alexandru Ștefulescu, Târgu-Jiu, 2002.
- Calotoiu 2003a Gh. Calotoiu, *Cercetări arheologice din epoca bronzului timpuriu în necropola tumulară de la Vârtoape-Vârtoapu-Ciuperceni, județul Gorj*, în *Drobeta* 13, 2003, p. 28-47.
- Calotoiu 2003b Gh. Calotoiu, *Cercetări arheologice din epoca bronzului timpuriu în necropola tumulară de la Vârtoapele-Vârtoapu-Ciuperceni, județul Gorj*, în *Litua* 9, 2003, p. 5-25.
- Calotoiu 2004a Gh. Calotoiu, *Cercetări arheologice din epoca bronzului timpuriu în necropola tumulară de la Vârtoapele-Vârtoapu-Ciuperceni, județul Gorj (II)*, în *Litua* 10, 2004, p. 5-18.
- Calotoiu 2004b Gh. Calotoiu, *Șantierul arheologic de la Vârtoapu, com. Ciuperceni*, în *CCA*, 2004, p. 364-365.
- Calotoiu 2005 Gh. Calotoiu, *Vârtoapu, comuna Ciuperceni, județul Gorj*, în *CCA*, 2006, p. 402-403.
- Calotoiu 2006 Gh. Calotoiu, *Cercetările arheologice din necropola de la Vârtoapu-Ciuperceni din perioada bronzului timpuriu (III)*, în *Litua* 11, 2006, p. 7-14.
- Calotoiu 2007 Gh. Calotoiu, *Necropole tumulare din Gorj, Vârtoapu-Ciuperceni, Telești-Drăgoiești*, Ed. Universtiaria, Craiova, 2007.
- Calotoiu, Mărgineanu 2006 Gh. Calotoiu, M. Mărgineanu *Vârtoapu, comuna Ciuperceni, județul Gorj*, în *CCA*, 2006, p. 392.
- Calotoiu et alii 1987 Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu, *Mărturii arheologice în Gorj*, Târgu-Jiu, 1987.
- Calotoiu et alii 2003 Gh. Calotoiu, M. Mărgineanu, D. Hortopan, *Vârtoapu, comuna Ciuperceni, județul Gorj*, în *CCA*, 2003, <http://www.cimec.ro/arheologie/cronicaca2003/eng/cd/index.htm>
- Chicideanu, Gherghe 1983 I. Chicideanu, P. Gherghe, *Săpăturile arheologice de la Călugăreni (jud. Gorj)*, în *MCA*, Brașov, 1983, p. 103-107, fig. 2/10.
- Petre-Govora 1986 Gh. Petre-Govora, *Asupra problemelor culturii Glina în nord-estul Olteniei*, în *Thraco-Dacica*, 7/1-2, p. 154-166.
- Petre-Govora 1995 Gh. Petre-Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei*, Rm. Vâlcea, 1995.
- Nica et alii 1995 M. Nica, C. Schuster, T. Zorzoliu, *Cercetările arheologice în tell-ul gumelnișteano-sălcuțen de la Drăgănești-Olt, punctul Corboaică – campanile din anii 1993-1994, CAANT I*, p. 9-45.
- Roman 1976 P. Roman, *Die Glina III-Kultur*, în *PZ*, 51, 1, 1976, p. 26-42
- Schuster et alii C. Schuster, G. Crăciunescu, C. Fântâneau, *Zur Bronzezeit in*

- 2005 *Südrumänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara*, Bd. I, 2005.
- Tudor 1983 E. Tudor, *Săpăturile arheologice de la Odaia Turcului (jud. Dâmbovița)*, în *MCA*, Brașov, 1983, p. 108-111.
- Ulanici 1979 Ulanici, *Săpăturile arheologice efectuate la Branef în anul 1974*, *CA* 3, 1979, p. 27 - 38.
- Ulanici, Trohani 1975 A. Ulanici, G. Trohani, *Săpăturile de la Greci, com. Grădiștea, jud. Ilfov*, în *CA* 1, 1975, p. 77.

Anexe

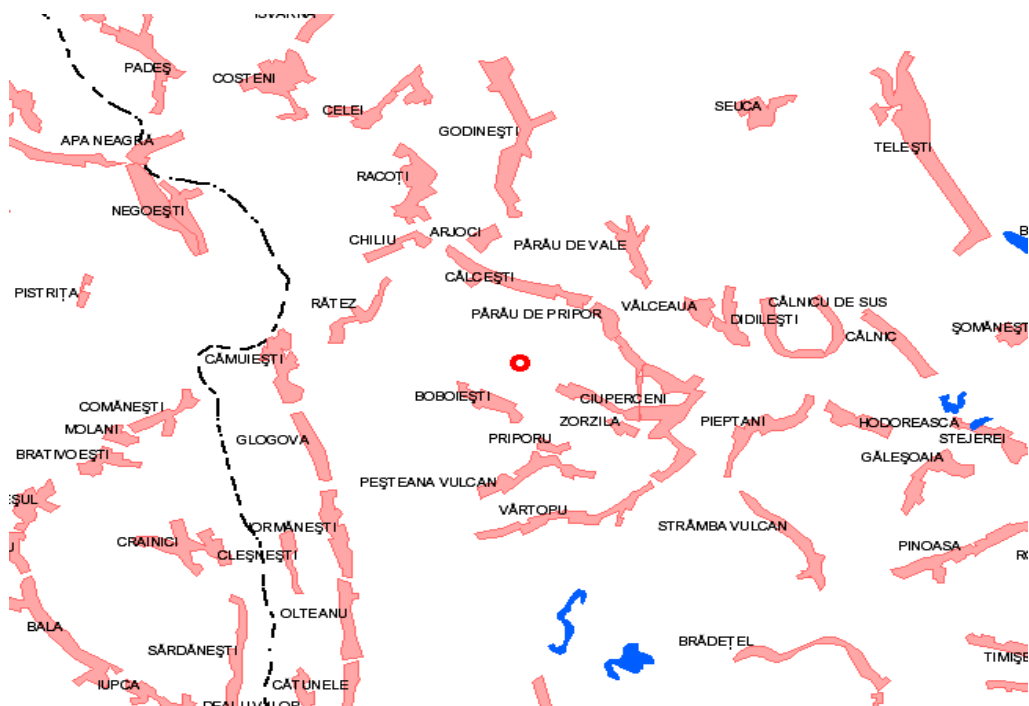
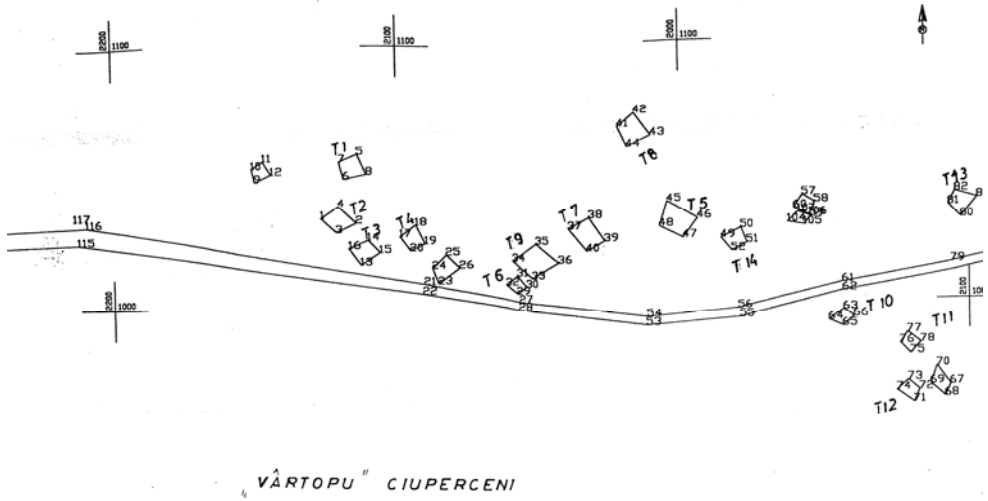
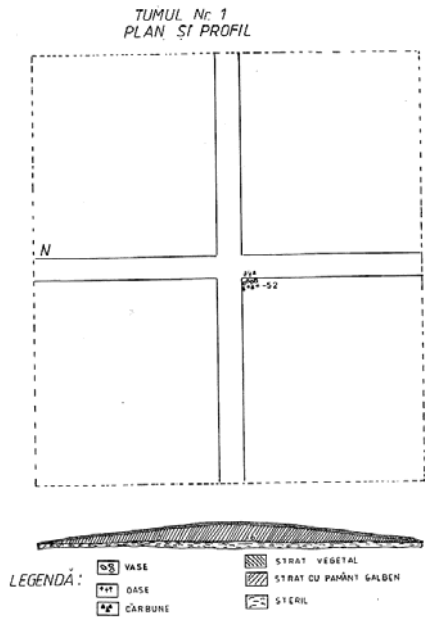

Fig. 1: Situația pe hartă a necropolei de la Vârtope-Ciuperceni (Cimec)

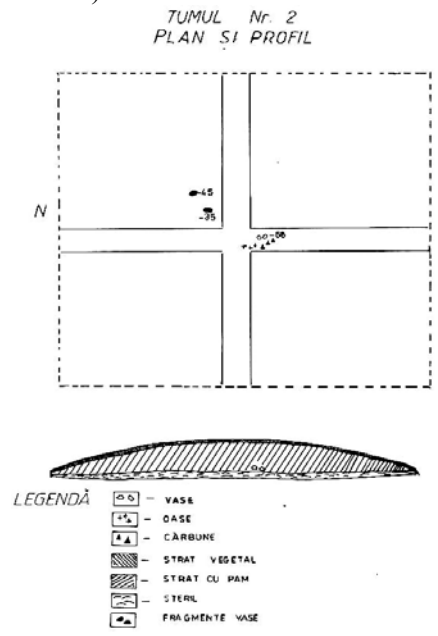

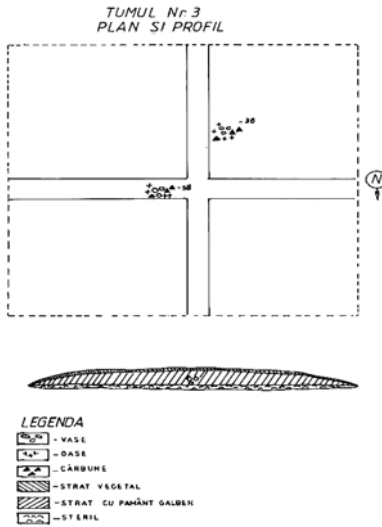
Fig. 2: Ridicarea topografică – necropola de la Vârtopu-Ciuperceni (după Calotiu 2006)

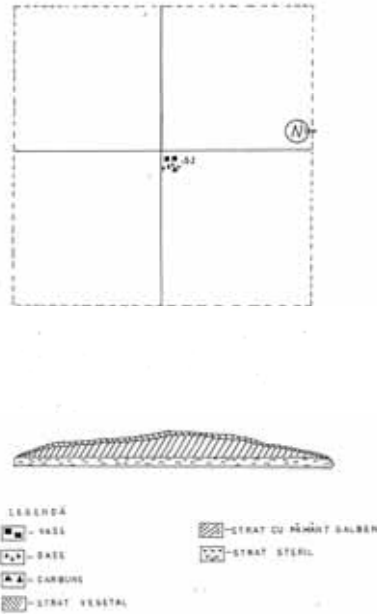
Fig. 3: Vârtopu-Ciuperceni (după Calotiu 2004b);

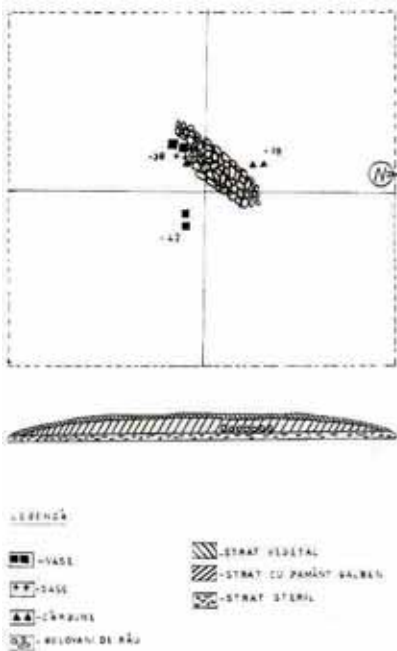
Fig. 4: Vârtopu-Ciuperceni (după Calotiu 2003b)

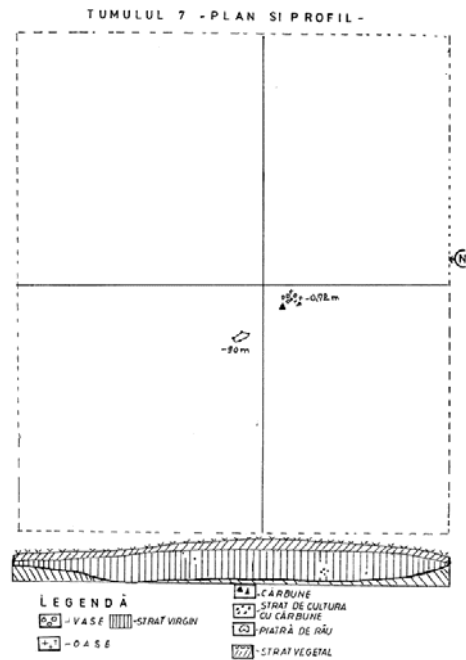
Fig. 5: Vârtopu-Ciuperceni
(după Calotiu 2003b);

Fig. 6: Vârtopu-Ciuperceni
(după Calotiu 2003b)

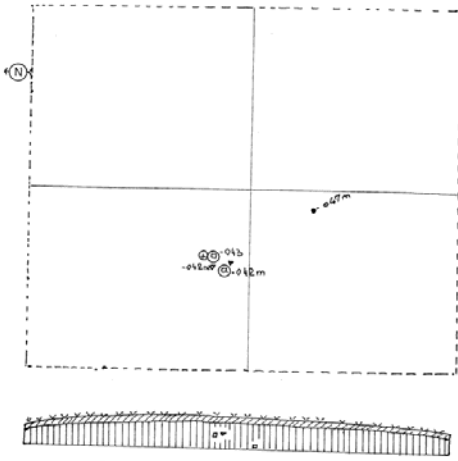

Fig. 7: Vârtopu-Ciuperceni
(după Calotiu 2007) ;

Fig. 8: Vârtopu-Ciuperceni
(după Calotiu 2007)

TUMULUL 8 PLAN SI PROFIL

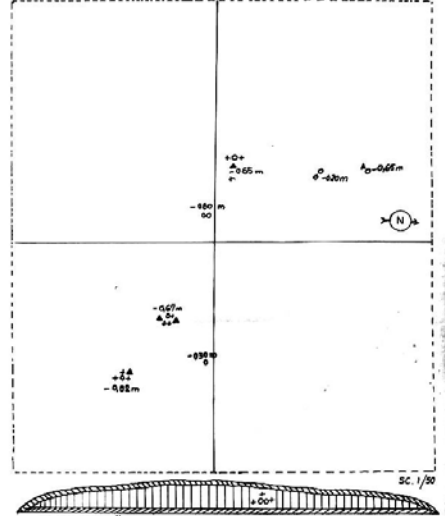

LEGENDĂ

- OASE	- SOL VIU
- CĂRBUNI	- STRAT VEGETAL
- VASE	- SOL GALBEN

Fig. 9: Vârtopu-Ciuperceni (după Calotoiu et alii 2003);

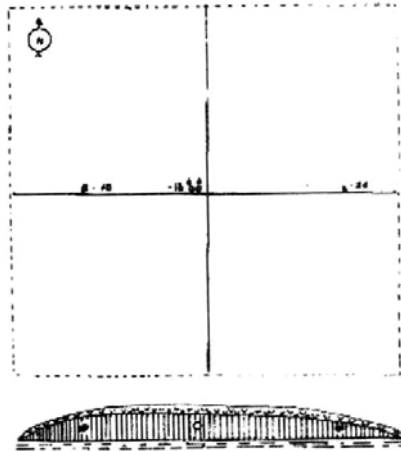
TUMULUL 9 - PLAN SI PROFIL -

LEGENDĂ

- VASE	- SOL VIU
- OASE	- STRAT VEGETAL
- CĂRBUNI	- SOL GALBEN

Fig. 10: Vârtopu-Ciuperceni (după Calotoiu 2007)

LEGENDĂ

- VASE
- CĂRBUNI
- PIFIRE
- STRAT VEGETAL
- STRAT GALBEN DE CULTUR ARHEOLOGICĂ
- STRAT VIU

Fig. 11: Vârtopu-Ciuperceni (după Calotoiu 2007)

TUMULUL - 44 - PLAN ȘI PROFIL -

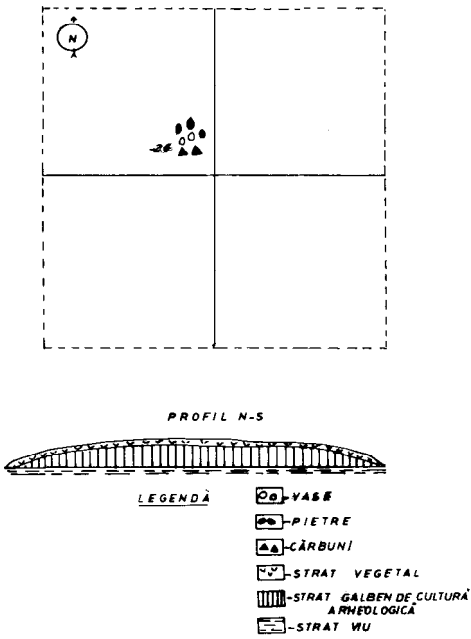

Fig. 12: Vârtopu-Ciuperceni (după Calotiu 2007);

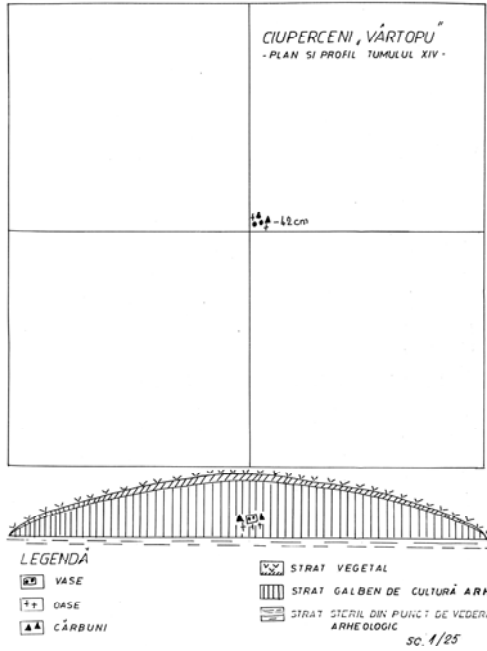

Fig. 13: Vârtopu-Ciuperceni (după Calotiu 2007)

Fig. 14./T. IV

Fig. 15./T. V

Fig. 16./T. VI

Fig. 17./T. VII

Fig. 18./T. VIII

Fig. 19./T. IX

Fig. 20./T.X

Fig. 21./ T.X

Fig. 22./T. XIII

Fig. 23./T. X

Fig. 24./T.II

Fig. 25./T. XIV

Fig. 26./T. X